

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС:
реалізація положень
Болонської декларації
в системі вищої освіти України**

*Матеріали V Міжнародної наукової конференції,
м. Судак, Автономна Республіка Крим,
20–22 вересня 2005 р.*

Київ 2006

ББК 74.58(4УКР)я43
Б79

Відповідальний редактор *В. М. Чирков*
(видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”)

Болонський процес: реалізація положень Болонської декларації в системі вищої освіти України: Матеріали V Міжнар. наук. конф., м. Судак, Автономна Республіка Крим, 20–22 верес. 2005 р. — К. : МАУП, 2006. — 208 с.: іл. — Бібліогр. в кінці статей.

ISBN 966-608-597-6

У пропонованому збірнику наукових праць висвітлюються проблеми методології і методики дослідження особливостей становлення європейського освітнього простору в контексті Болонського процесу. Досліджуються і аналізуються стратегічні, тактичні та технічні аспекти входження України до європейського і світового освітнього простору, а також проблеми вдосконалення стандартів національної вищої школи і запровадження сучасних освітніх технологій.

Для науковців, державних службовців, менеджерів освіти, викладачів і студентів, які навчаються за такими напрямками і спеціальностями: державне управління, політологія, менеджмент, маркетинг, педагогіка, міжнародні відносини.

ББК 74.58(4УКР)я43+74.58я43

ISBN 966-608-597-6

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2006

Розділ II

**УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ
У ВИЩІЙ ШКОЛІ УКРАЇНИ** 84

Кузнєцова О. О.

Шляхи вдосконалення педагогічного процесу у вищій школі 85

Семаков Г. С.

*Забезпечення та гарантії якості вищої освіти в контексті
Болонської декларації* 92

Бабкіна О. В.

*Проблеми управління якістю підготовки спеціалістів
у контексті Болонських реформ* 97

Корнєєва Л. О., Сіницький М. Є.

*Впровадження тестових методів оцінювання успішності
навчання як напрям інтеграції вітчизняної освіти
в Європейський освітній простір* 104

Акмаєв А. І., Долголаптев В. М.,

Петрушов С. М., Шевцов Л. В.

*Використання нових технологій у навчальному процесі
як інструменту підвищення якості технічної освіти* 117

Петрушов С. М., Шевцов Л. В.

*Роль самостійної роботи студента при організації навчання
з використанням кредитно-модульної системи* 119

Шегедин М. Б.

*Шляхи реформування вищої базової медичної освіти
в контексті Болонської декларації* 121

Медведєв В. К., Стасєв Ю. В.

*Проблеми впровадження основних положень Болонської декларації
в систему військової освіти в Україні* 127

Міхатуліна О. М.

*“Юридична клініка” як інноваційна форма навчального процесу
в підготовці юристів* 133

Чобан М. В.

*Некоторые проблемы преподавания английского языка
как всемирного средства общения* 140

Баєва О. В.

*Впровадження європейського досвіду при підготовці менеджерів
у галузі охорони здоров'я* 143

Новальська Н. І.

*Досвід впровадження сучасних освітніх технологій
при викладанні навчальної дисципліни “Основи менеджменту”* 151

ВПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ МЕНЕДЖЕРІВ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Особливістю галузі охорони здоров'я є те, що організація роботи і управління лікувально-профілактичними установами потребує керівників двох якісних рівнів: організація лікувально-профілактичної роботи; організація планово-економічної та фінансової роботи. Останні мають забезпечувати організацію раціональної фінансово-господарської діяльності медичної установи, а також доцільне використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів.

Європейський досвід свідчить про доцільність керування багатопрофільними медичними установами спеціалістами за фахом Health Service Management або Health Care Management. У країнах з розвинутою системою охорони здоров'я таких фахівців готують за двома освітньо-кваліфікаційними рівнями: бакалавр і магістр. Бакалаври з Health Service Management та Health Care Management здійснюють управління різними функціональними відділеннями багатопрофільних лікарень, а магістри — забезпечують загальне керівництво лікарнею [6; 7].

В Україні керівниками медичних закладів працюють переважно лікарі, які мають значний досвід та високу кваліфікацію із медичної спеціалізації, проте не мають спеціальної підготовки з питань управління та економіки охорони здоров'я. Наявність спеціальної освіти не є пріоритетною ознакою при призначенні на посаду керівника медичного закладу [2]. Поступово у країні започатковується підготовка кадрів із управління та економіки в галузі охорони здоров'я, основною ознакою якої є багатоспрямованість. Основні напрями підготовки фахівців:

- підготовка магістрів за спеціальністю 8.150000 “Державне управління”, спеціалізація “Управління охороною здоров'я” (за-

початковано в Національній Академії державного управління при Президентові України);

- підготовка спеціалістів та магістрів (Харківська медична академія післядипломної освіти, Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), Донецька державна академія управління, Києво-Могилянська академія) на базі вищої медичної освіти за спеціальністю “Менеджмент організацій”;
- підготовка бакалаврів та спеціалістів на базі ОРК “молодший спеціаліст” за напрямом “Медицина” (МАУП, Черкаська академія менеджменту) за спеціальністю “Менеджмент організацій”;
- підготовка магістрів на базі ОРК “бакалавр” та “спеціаліст” за спеціальністю “Менеджмент організацій”, професійне спрямування орієнтоване на менеджмент у галузі охорони здоров’я (МАУП).

Дві останні категорії фахівців мають забезпечувати організацію раціональної фінансово-господарської діяльності лікувально-профілактичних закладів, а також доцільне використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів.

Державна політика у сфері охорони здоров’я спрямовується на підвищення рівня здоров’я, поліпшення якості життя й збереження генофонду українського народу. Саме тому, згідно з Концепцією розвитку охорони здоров’я населення України, затвердженою Указом Президента України за № 1313/2002 від 7 грудня 2002 р., реформування системи охорони здоров’я передбачає вжиття заходів, спрямованих на проведення інноваційної та кадрової політики в галузі. Зокрема, реформування ступеневої медичної й фармацевтичної освіти передбачає започаткування підготовки фахівців за новими спеціальностями:

- менеджер у галузі охорони здоров’я;
- економіст у галузі охорони здоров’я.

Досвід МАУП з підготовки бакалаврів та магістрів з менеджменту в галузі охорони здоров’я є піонерським для України. Розробка варіативної компоненти освітньо-кваліфікаційної характеристики, освітньо-професійної програми та навчальних планів підготовки фахівців проводилась на базі Державних стандартів вищої освіти з напряму підготовки 0502 “Менеджмент”, з урахуванням європейського досвіду підготовки управлінців для галузі охорони здоров’я [3; 4].

Відповідно до посад, які може займати випускник вищого навчального закладу (ВНЗ), для фахівця з медичного менеджменту розроблені виробничі функції, типові задачі діяльності та уміння щодо їх вирішення. Особлива увага приділяється розробці перспективних та оперативних планів діяльності установи на ринку медичних послуг; організації технологічного процесу медичного обслуговування населення; створенню та управлінню матеріально-технічною базою медичних установ; організації діяльності з охорони праці; розробці стратегії та управління рекламною діяльністю медичної установи; аналізу бухгалтерської та статистичної звітності підрозділів медичної установи; аналізу та оцінці ефективності діяльності медичної установи та її підрозділів в умовах конкуренції та іншим важливим питанням [1].

Специфіка підготовки фахівців з медичного та фармацевтичного менеджменту в МАУП полягає у формуванні академічних груп з числа абітурієнтів, які мають диплом молодшого спеціаліста з напрямку “Медицина” і бажають продовжити навчання за спеціальністю “Менеджмент організацій”. Тобто вже до початку занять в МАУП студенти мають певну суму теоретичних знань та практичних навичок для роботи в галузі охорони здоров'я:

- мають уявлення про основні нозологічні одиниці хвороб, їх етіологію, патогенез, клініку, принципи лікування та профілактики;
- опанували принципи надання медичної допомоги в амбулаторних та стаціонарних умовах в різних галузях медицини: терапія, хірургія, педіатрія, акушерство та гінекологія, неврологія, медицина катастроф та ін.;
- мають навички щодо організації належного догляду за хворими, лікувального харчування, застосування методів лікувальної фізкультури, фізіотерапевтичного лікування та масажу;
- обізнані про основні групи лікарських засобів, принципи медикаментозного забезпечення лікувально-профілактичних установ, вітчизняний та міжнародний ринок лікарських препаратів.

Структурно-логічна схема підготовки фахівців з медичного менеджменту передбачає навчання за основними блоками навчальних дисциплін:

- гуманітарний;
- фундаментальний;

- економіка, фінанси та бухгалтерський облік;
- право;
- загальний менеджмент і маркетинг;
- управління та економіка лікувально-профілактичними закладами;
- управління громадським здоров'ям.

Блок навчальних дисциплін з фундаментальної підготовки є базовим для отримання спеціальних знань при навчанні у ВНЗ та після його закінчення. Насамперед цей блок передбачає наскрізну щосеместрову комп'ютерну підготовку за наступними напрямками: інформатика та комп'ютерна техніка; комп'ютерні мережі та телекомунікації; інформаційні технології в менеджменті; інформаційні технології в медицині; комп'ютерне забезпечення діловодства. Крім цього, практичні заняття з циклів загального менеджменту та управління в галузі охорони здоров'я передбачають застосування прикладних комп'ютерних програм. Державна атестація спеціалістів за професійним напрямком “Менеджмент організацій” передбачає захист дипломної роботи, при написанні якої обов'язковою вимогою є використання прикладних комп'ютерних програм.

Підготовка фахівців з блоку навчальних дисциплін з економіки і бухгалтерського обліку передбачає теоретичне і практичне опанування комплексу навчальних дисциплін, що контролюється не тільки за допомогою підсумкового контролю знань, а й в процесі поточного контролю, як при усних опитуваннях, так і за результатами виконання розрахункових робіт. Структурно-логічна схема економічної підготовки фахівців наступна: основи економічних теорій — макро-економіка — мікроекономіка — економіка підприємства — фінанси — фінанси установи — міжнародні економічні відносини — економіка і фінанси медичної установи [1; 3; 4]. Підготовка фахівців з бухгалтерського обліку передбачає послідовне та узгоджене вивчення таких навчальних дисциплін, як гроші і кредит, бухгалтерський облік, аудит.

Таким чином, засвоєння теоретичних і практичних знань з економіки та бухгалтерського обліку формує у майбутнього фахівця наступні вміння та навички:

- розробка та економічне обґрунтування заходів упровадження нових форм і методів медичної допомоги та сервісу;
- розрахунок потреби в обігових засобах, матеріалах та обладнанні з використанням нормативно-технічної документації;

- розрахунок фінансових витрат для оптимального забезпечення матеріально-технічної бази лікувально-профілактичного закладу, розробка заходів поліпшення використання матеріально-технічних ресурсів, обґрунтування обсягів матеріально-технічного забезпечення медичної установи;
- розрахунок цін на медичні послуги та контроль за їх встановленням;
- здійснення оперативного контролю за витратами лікувально-профілактичного закладу;
- розрахунок витрат та забезпечення дотримання нормативів робочого часу згідно з трудовим законодавством України, здійснення аналізу використання робочого часу працівниками;
- формування міжгалузевих та міжнародних зв'язків на підставі економічного суверенітету.

Одним з основних блоків навчальних дисциплін при підготовці бакалавра, спеціаліста та магістра є “Загальний менеджмент”, що базується на теоретичних знаннях та практичних навичках, отриманих студентом при вивченні навчальних дисциплін фундаментального та економічного блоків.

Цей комплекс охоплює наступні змістовні модулі: основи менеджменту; управління персоналом; інвестиційний менеджмент; операційний менеджмент; управління проектом; фінансовий менеджмент; стратегічний менеджмент; інноваційний менеджмент; організаційна культура та ситуаційний менеджмент. Звичайно, що в процесі підготовки майбутніх менеджерів співвідношення між лекціями, практичними заняттями, проведенням тренінгів, організацією практичної підготовки має переважати друга (практична) частина [5].

Засвоєння комплексу навчальних дисциплін з менеджменту повинно готувати майбутнього менеджера до основних напрямів його діяльності: інформаційно-аналітичної; організаційно-управлінської та адміністративно-господарської.

Спеціальну підготовку майбутні фахівці набувають при вивченні навчального блоку “Управління та економіка охорони здоров’я”. Необхідність підготовки менеджерів, орієнтованих на галузь охорони здоров’я, полягає у специфічній особливості лікувально-профілактичних закладів:

- є труднощі з визначенням якості роботи окремих медичних працівників і закладу охорони здоров’я загалом;
- необхідна чітка координація роботи;

а) окремих медичних працівників:

- лікар—лікар;
- лікар—медична сестра;
- медична сестра—медична сестра;

б) окремих підрозділів або служб:

- медико-інформаційна служба — управління закладом;
- діагностична служба — лікувальні відділення стаціонару, амбулаторно-поліклінічна допомога;
- метрологічне забезпечення — діагностична служба, лікувальні відділення;
- структури амбулаторно-клінічної допомоги — відділення стаціонару;
- служба швидкої та невідкладної допомоги — відділення стаціонару;
- служба крові — лікувальні відділення стаціонару;
- патолого-анатомічна служба — лікувальні відділення стаціонару;
- інші;
- потрібний високий ступінь спеціалізації;
- критичне ставлення до помилок;
- терміновість та невідкладність роботи.

Окрім цього, існують суттєві відмінності в різних видах закладів охорони здоров'я, що впливають на організацію управління ними:

- *сфера діяльності* (заклади лікувально-профілактичні, аптеки, санітарно-профілактичні, заклади санітарної просвіти, медико-соціального захисту, центри медичної статистики, молочні кухні, бюро судово-медичної експертизи тощо);
- *організаційно-правова форма* (державні, відомчі, приватні, господавчі товариства, об'єднання юридичних осіб);
- *розмір закладу*;
- *участь у науково-дослідній роботі* (клініки при НДІ, клінічні заклади охорони здоров'я, науково-дослідні підрозділи фармацевтичних фірм);
- *інші*.

Враховуючи викладене, варіативний компонент освітньо-професійної програми підготовки фахівців з медичного менеджменту передбачає оволодіння студентами теоретичними знаннями та практичними навичками з наступних змістовних модулів: основи менеджменту охорони здоров'я; організаційно-правові засади менедж-

менту охорони здоров'я; організація охорони здоров'я; медичний та фармацевтичний менеджмент; облік і звітність у лікувально-профілактичних закладах; аналіз діяльності закладу охорони здоров'я; медичний та фармацевтичний менеджмент; державна політика в галузі охорони здоров'я, медична техніка; страхова медицина; підприємництво в охороні здоров'я; соціальна медицина (або Public health, за вибором студента); інформаційне забезпечення діяльності в охороні здоров'я (або “Медична статистика”, за вибором студента).

Майбутні спеціалісти і магістри з медичного та фармацевтичного менеджменту мають володіти теоретичними знаннями та практичними навичками і вміннями з наступних змістовних модулів: медичний та фармацевтичний менеджмент; аналіз діяльності медичних закладів; маркетинг в медицині та фармації; санітарно-гігієнічне забезпечення роботи установ охорони здоров'я; державна політика в галузі охорони здоров'я (або методи прийняття управлінських рішень, за вибором студента).

Опанувавши теоретичні знання та отримавши певні практичні навички і вміння, фахівець з медичного та фармацевтичного менеджменту повинен вміти:

- вирішувати питання оперативного та стратегічного планування, фінансування, матеріально-технічного постачання лікувально-профілактичної установи;
- забезпечувати облік і звітність лікувально-профілактичної установи;
- організовувати і контролювати технологічний процес медичного обслуговування населення;
- організовувати маркетингові дослідження та забезпечувати ефективну рекламу організацій в галузі охорони здоров'я;
- вирішувати кадрові питання в установах галузі охорони здоров'я;
- уміти складати бізнес-план проекту в галузі охорони здоров'я;
- проводити та контролювати розрахунки за надану медичну послугу;
- визначати вплив зовнішніх чинників на результати діяльності лікувально-профілактичної установи;
- вибирати та впроваджувати варіанти співпраці із суб'єктами зовнішнього середовища, використовуючи нормативно-правові інструменти та враховуючи умови діяльності медичної або фармацевтичної установи.

Звичайно, що перший досвід, який має МАУП з підготовки фахівців з медичного менеджменту, потребує подальшого вдосконалення. Навчально-методичний комплекс спеціальності взагалі та навчально-методичний комплекс кожної навчальної дисципліни має змінюватись паралельно зі змінами на ринку медичних послуг та формуванням нової нормативно-правової бази охорони здоров'я України.

Література

1. *Баєва О. В.* Формування напрямку та стратегії підготовки менеджерів для галузі охорони здоров'я // Вісн. Української Академії державного управління при Президенті України. — 2003. — № 1. — С. 233–236.
2. *Вороненко Ю. В., Глуховский В. В., Коваленко А. С. и др.* Состояние подготовки специалистов в области общественного здравоохранения в Украине и в мире. — К.: Сфера, 2003. — 86 с.
3. ГСВО Освітньо-кваліфікаційна характеристика та освітньо-професійна програма підготовки бакалавра напрямку підготовки 0502 “Менеджмент”. — К.: М-во освіти і науки України, 2001. — 59 с.
4. ГСВО Освітньо-кваліфікаційна характеристика та освітньо-професійна програма підготовки магістра за спеціальністю 8.050201 “Менеджмент організацій”. — К.: М-во освіти і науки України, 2002. — 39 с.
5. *Ушакова Н. М.* Як подолають перешкоди вітчизняні ВНЗ, що готують ділову еліту // Сінергія. — 2003. — № 3(7). — С. 11–15.
6. *Hobs M. S. T., Zamrozic K.* Medical care and Public health // Oxford Textbook of Public Health. — V. 1. — P. 211–237.
7. *Ham C. Z.* Public health policies and strategies in the United Kingdom // Oxford Textbook of Public Health. — V. 1. — P. 245–259.